

İSRAİL'İN BİTMİYEN SİYASİ KRİZİ

“

Taban tabana zıt görüşlerin bir araya gelmesinden oluşan koalisyon hükümetini bekleyen sorunlar ve akabinde yüzleşmek durumunda kaldıkları meydan okumalar, hükümetin ömrünün beklendiğinden daha kısa olacağına dair iddialara yol açmıştır.

”

Haydar Oruç
Uzman, ORSAM

İsrail'de Kasım 2018'de başlayan hükümet krizi, aradan geçen bir buçuk yıl ve üç seçimden sonra, koronavirüs (Kovid-19) pandemisinden kaynaklanan mecburiyetler nedeniyle 17 Mayıs 2020'de nihayete ermiş gözükmekteydi. Ancak taban tabana zıt görüşlerin bir araya gelmesinden oluşan koalisyon hükümetini bekleyen sorunlar ve akabinde yüzleşmek durumunda kaldıkları meydan okumalar, hükümetin ömrünün beklendiğinden daha

kısa olacağına dair iddialara yol açmıştır.

Yeni dönemde, Binyamin Netanyahu liderliğindeki Likud ile Benny Gantz liderliğindeki Mavi&Beyaz'ın imzaladığı hükümet protokolüne göre, dönüşümlü başbakanlık sözkonusu olacaktı ve buna istinaden ilk 18 ay boyunca Netanyahu başbakan olmuştu. Buna rağmen, Gantz ve ekibi ise başta Savunma, Dışişleri ve Adalet Bakanlığı gibi İsrail siyaseti için önemli bakanlıkları üstlenmişti.

Likud'un liderliğini yaptığı sağ kanatta; Birleşik Tevrat Yahudiliği (UTJ), Shas ve Habayit Hayehudi ile birlikte 4 parti ile Mavi&Be-

yaz'ın liderliğini yaptığı merkez/sol kanatta ise İşçi Parti, Gesher ve Derech Erez'den oluşan 4 partiyle birlikte toplamda 8 partinin koalisyonunda yer alması sebebiyle şimdiye kadarki en geniş kabine olan 34 kişilik bir kabine kurulmuştur. Ancak bir nevi sigorta işlevi gören bu geniş kabine, hükümetin işleyişini kolaylaştırmaktan ziyade her bakanın kendi gündemini uygulamaya çalışması nedeniyle beklenen sorunların çözümüne hiçbir katkı sağlayamamıştır. Aksine hükümet bileşenleri arasındaki uyumsuzluk öyle bir hâl almıştır ki hükümetin kurulmasının üzerinden henüz iki ay geçmişken Kasım 2020'de yeniden seçim yapılacağına dair söylentiler çıkmaya başlamıştır.

Gelinen nokta itibarıyla İsrail'deki sürecin daha iyi anlaşılabilmesi için yaşanan yönetim krizi ve krizin muhtemel sonuçları; Kovid-19 pandemisinin yönetilememesi nedeniyle yaşanan ekonomik kriz ve Netanyahu aleyhindeki yolsuzluk davası gerekçesiyle başlayan protestolar ile Batı Şeria'nın ilhak edilmesine yönelik plan üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır.

Kovid-19 Sürecini Yönetimde Zafiyet

İsrail, aslında ilk Kovid-19 vakalarının görülmeye başladığı mart ayı başında aldığı tedbirlerle örnek bir yönetim sergilemiştir. Nüfusun azlığı, sınırların çok sıkı kontrol edilmesi ve yüksek teknoloji kul-

lanımı gibi avantaj teşkil eden faktörler sayesinde ülkede bulaşma ihtimali asgariye indirilmiş ve erken bir tarihte sınırlar kapatılarak salgın kontrol altında tutulmuştur. Bu

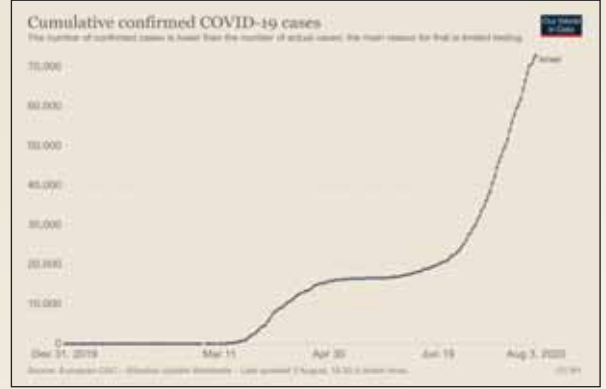
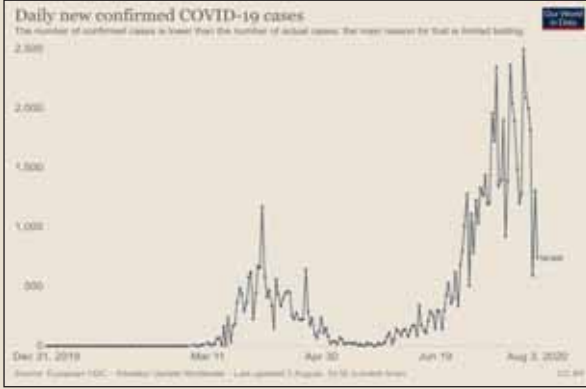
esnada özellikle bazı muhafazakâr kesimlerin, dinî gerekçelerle tedbirlere uymayı reddetmeleri nedeniyle bazı küçük yerleşim yerlerinde salgından kaynaklı enfekte olan insan sayısında artış görülmüş; ancak bu durum genel tabloda önemli bir değişikliğe yol açmamıştır.

Hatta başlarda bu salgına ilahi bir rol biçerek bunun dünyayı Argedon'a götüreceği sürecin başı olduğunu ileri süren dönemin sağlık bakanı olan muhafazakâr UTJ partisinin lideri Yaakov Litzman'ın nisan başında enfekte olmasından sonra muhafazakâr kesimlerin tedbirlere kısmen de olsa uydukları görülmüştür. Ayrıca bu dönemde hâlen görevde olan Netanyahu liderliğindeki seçim hükümeti, yeni hükümetin kurulmasını beklemekten sokağa çıkma yasakları nedeniyle zarar gören halka ve sanayiye destek olmak için bazı finansal paketler açıklanmış ve henüz yaşanmaya başlayan sıkıntılara kısmen de olsa çare olmaya çalışmıştır.

Mayıs ortasında ise yeni hükümet kurulmuş ve pandemi sürecini yöneten iki bakan olan sağlık ve maliye bakanları değişmiştir. Her iki bakanın da Likud mensubu olması sebebiyle yeni dönemde daha uyumlu bir süreç yaşanacağı beklentisi doğmuştur. Ancak ekonominin durmuş olmasının fatura-

**NO TAXATION
WITHOUT
REPRESENTATION**

sının artmaya başlaması ve diğer jeopolitik gelişmelerden dolayı, dünyadaki diğer ülkelerle birlikte haziran başından itibaren normalleşme adımlarının atılmaya başlamasıyla süreç tersine dönmüştür. O tarihe kadar kontrol altında tutulan enfekte hasta sayısı ve ölümlerde yaşanan trajik artışlar nedeniyle İsrail'in güvenli ülke imajı da ortadan kalkmıştır.

Hükümetin güvenlik güçleri ve istihbarat örgütlerini de sürecin içine sokarak salgını durdurma girişimleri, virüsün yayılmasına engel olamamıştır. Zira önceleri Netanyahu'nun yolsuzluk davaları nedeniyle görevi bırakması ve iki devletli bir çözüme ulaşılmasını desteklemek için muhtelif zamanlarda toplanan halk kitlelerinin, temmuz ayıyla birlikte ekonomik sorunları da gerekçe göstererek meydanlara çıkmaya başlamasıyla, salgına yönelik tedbirlerin anlamını yitirdiği görülmüştür.

Zira pandemi dönemine kadar İsrail; 40 bin dolar civarındaki kişi başına düşen millî gelir, %4 civarında işsizlik ve %0,8 gibi düşük bir enflasyona oranına sahip orta-üst grupta yer alan müreffeh ülkelerden sayılmaktayken; pandemi

tedbirleri nedeniyle duran ekonomi ve kapanan sınırlar, İsrail'i bu konforlu durumdan uzaklaştırmıştır. İşsizliğin %20'lere fırlaması ve bütçe açığının önlenemez şekilde artmasıyla ekonomik olarak zora giren hükümetin pandemiden dolayı sübvansiyonlar açıklama imkânı da kalmamıştır.

Ayrıca sürdürülen irrasyonel dış politika nedeniyle hem kuzeyde hem güneyde güvenlik tehdidi hissedilen İsrail'in gerek insan kaynağı gerekse de finansal kaynak olarak mevcut sosyal politikaları sürdürebilme lüksü ortadan kalkmıştır. Bu durumda halkın kendi ekonomik refahını düşünerek hükümeti ve özel olarak Başbakan Netanyahu'yu protesto etmesi kaçınılmaz olmuştur.

Dolayısıyla günlük vaka sayısı artışında rekorlara imza atılmış ve ABD'den daha fazla bir artışla karşılaşılmıştır. Toplam vaka sayısı ve ölümlerdeki artış da buna paralel olarak artmış; İsrail, temmuz sonu itibarıyla 70 binin üzerinde enfekte sayısı ve 530 ölümlü, nisan-mayıs aylarındaki güvenli ülke imajından çok uzaklaşmıştır.

Batı Şeria'nın İlhak Planı

Koalisyonun en öncelikli konularından birisi de Netanyahu'nun seçim vaadi olarak sunduğu Batı Şeria'nın ilhak edilmesine yönelik plandı. Seçim döneminde bu konudaki tutumu çok net olmayan Gantz'ın ise ocak ayındaki Washington ziyaretinden sonra, doğrudan Batı Şeria'nın ilhakına yönelik olması da sözde yüz yılın

planına daha olumlu yaklaştığı bilinmektedir. Hatta planın açıklanmasından sonra bunun mevcut en iyi plan olduğunu söyleyen Gantz, planın uygulanması için Filistinlilerle koordine edilmesinin gerektiğine inandığını söylemiştir.

Koalisyon protokolü gereğince, Netanyahu'nun dayattığı ilhak planının sözde barış planından farklı olduğunu düşünen Mavi&Beyaz ittifakı, resmî olarak bu plana karşı çıkmasa da uygulama kısmında sürece destek vermemiştir. Hatta Netanyahu'nun açıklamalarına göre 1 Temmuz'da Knesset'e getirilmesi beklenen planın, dönüşümlü başbakan ve savunma bakanı olan Gantz ile Dışişleri Bakanı Gavriel Ashkenazi'nin olumsuz tutumları nedeniyle ertelenmek zorunda kaldığı haberleri çıkmıştır. Ashkenazi'nin daha sonra yaptığı konuşmalarda, gündemlerinde ilhak planı olmadığını söylemesi de hükümetin ortakları arasındaki görüş ayrılıklarını doğrular mahiyettedir.

Batı Şeria'nın ilhak planının ertelenmesinde asıl gerekçenin, ABD'den gelen telkinler olduğuna yönelik haberler olsa da ABD tarafından yapılan açıklamalarda bu konuda net bir tavır sergilenmemiştir. ABD'nin sözde yüzyılın planına konsantre olduğunu söyleyen sözcüler, Batı Şeria konusunda inisiyatifin İsrail'de olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, ABD'nin zımni desteğini yeterli bulmayan İsrail hükümeti; AB'den gelen sert tepkiler ve bölgedeki Arap ülkeleriyle yaşanan yakınlaşma sürecini de tehlikeye atmamak için, bu planı daha uygun bir zamana kadar ertelemiş gözükmektedir.

“

Bir türlü istediği kanuni düzenlemeleri meclisten geçiremeyen Netanyahu'nun, muhafazakâr kesimlere ve yerleşimcilere verdiği sözleri yerine getirememesi nedeniyle, yapılan son anketlerde destek oranının düşük çıkması da seçimin muhtemel olduğunu göstermektedir.

”

Protestolar ve Erken Seçim Haberleri

Hükümetin sağlık ve ekonomi politikalarına yönelik artan rahatsızlığın neticesinde, başta Tel Aviv ve Kudüs'te olmak üzere on binlerce kişinin sokağa çıkması, İsrail siyasetinde seçimin tekrar gündeme gelmesine sebep olmuştur. Halkın Başbakan Netanyahu'yu hem yolsuzluk davaları hem yaşanan ekonomik kriz nedeniyle istifaya çağırması, muhalefeti de harekete geçirmiş gözükmektedir.

Hükümette yer alan Mavi&Beyaz ittifakının eski ortaklarından Yesh Atid lideri Yair Lapid ile hükümetin kurulma sürecinde Netanyahu'nun yanında yer alan ancak talep edilen bakanlıkları alamayacağını anlayınca muhalefette kalmayı tercih eden Yamina'nın lideri Naftali Bennett ile geçmişteki Netanyahu hükümetinde savunma bakanlığı yapmış olan İsrail Evimiz Partisi lideri Avigdor Lieberman'ın da bu süreçte halkın taleplerine destek verdiği görülmektedir.

Protestoların sınırları aşarak özellikle Avrupa ve ABD'ye yayılması

sonrası iyice zor duruma düşen hükümetin, mevcut politikalarını sürdürmek ya da halkın taleplerine cevap vermek konusunda bir tercih yapması gerekmektedir. Koalisyon ortaklarından memnun olmayan Netanyahu'nun da böyle bir fırsattan istifade ederek kasım ayında yeniden bir erken seçime gidebileceği ifade edilmektedir.

Bir türlü istediği kanuni düzenlemeleri meclisten geçiremeyen Netanyahu'nun, muhafazakâr kesimlere ve yerleşimcilere verdiği sözleri yerine getirememesi nedeniyle, yapılan son anketlerde destek oranının düşük çıkması da seçimin muhtemel olduğunu göstermektedir. Zira anketlere göre kendisinden çok daha fazla oy kaybına uğradığı görülen Gantz'ı, baskın bir seçimle siyaseten bitirmeyi istemek de Netanyahu için rasyonel bir tercih olacaktır.

Dolayısıyla, olağanüstü koşullarda kurulmuş olsa da ülkenin sorunlarına çare bulması beklenen hükümetin, bileşenleri arasında yaşanan siyasi anlaşmazlıkların sürdürebilir olmaması ve Kovid-19 pandemisinin etkilerinin de artarak devam etmesi gibi nedenlerle etkisiz kaldığı aşikârdır. Buna mukabil, siyasi partilerin kendi ajandalarını uygulamak için mevcut dağılımdan daha farklı bir meclis aritmetiğine gereksinim duydukları da açıktır. Bu hedefe ulaşabilmek için geçtiğimiz bir buçuk yıl içerisinde üç kez başvurulmuş ve sonuç alınmamış olmasına rağmen, mevcut tikanıklığı aşmak için İsrail'de sonbaharda tekrar bir seçime gidilmesi uzak bir ihtimal olmayacaktır. ■